

Віктор РІЗАК,

студент 5 курсу юридичного факультету
ДВНЗ «УжНУ»

ФОРМУВАННЯ ДОГОВІРНО-ПРАВОВИХ І ПОЛІТИЧНИХ ЗАСАД СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄС

У статті досліджуються юридичні аспекти євроінтеграційних процесів в Україні шляхом аналізу широкої джерельної бази, зокрема Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Показано значення цієї Угоди як інструменту євроінтеграції нашої країни.

Ключові слова: євроінтеграція, Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, партнерство та співробітництво України з європейськими державами.

В статье исследуются юридические аспекты евроинтеграционных процессов в Украине путем анализа широкой базы источников, в частности Соглашения об ассоциации между Украиной и Европейским Союзом. Показано значение этого соглашения как инструмента евроинтеграции нашей страны.

Ключевые слова: евроинтеграция, Соглашение об ассоциации между Украиной и Европейским Союзом, партнерство и сотрудничество Украины с европейскими странами.

The article deals with the law aspects of European integration of Ukraine, especially in the view of Agreement of Association between Ukraine and European Union.

Keywords: European integration, Agreement of Association between Ukraine and European Union, partnership and cooperation of Ukraine with the European countries.

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом – правова основа євроінтеграційного

поступу держави – є ключовою для України на шляху становлення її європейського майбутнього.

Актуальність. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом забезпечує стабільність, ефективність та розвиток відносин між Європейським Союзом та Україною. Для України зазначена угода є інструментом інтеграції в систему ЄС, завдяки якій держава вийде на новий правовий, економічний, соціальний та політичний рівні.

Метою є дослідження правової основи євроінтеграційного поступу держави, виявлення її особливостей на основі аналізу загальної джерельної бази та, зокрема, Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Надзвичайно важливим етапом на шляху реалізації євроінтеграційних прагнень нашої держави стало підписання Угоди про Асоціацію України з ЄС. Євроінтеграційні процеси – явище багатовимірне, зміст якого становлять різноманітні компоненти, надзвичайно важливою є проблема дослідження феномену угоди як з теоретичної, так і з нормативно-правової точок зору як важливого прецедента міжнародно-правових відносин.

An extremely important step towards the realization of Eurointegration aspirations of our state was the signing of the Association Agreement between the EU and Ukraine. European integration processes - a multidimensional phenomenon, whose contents of a variety of components, and it is extremely important to study the phenomenon of problem of agreement, in both theoretical and legal point of view, as an important precedent of international relations

Одним з головних чинників становлення та розвитку нової незалежної держави, якою Україна стала в 1991 р., є визначення основного зовнішньополітичного курсу, за допомогою якого держава має на меті зміцнити своє становище на міжнародній арені, забезпечити стабільний економічний та соціальний розвиток

всередині держави через взаємовідносини з міжнародним співтовариством. Географічне розташування та стрімкі темпи розвитку сусідів із Західної Європи окреслили для молодої держави вектор розвитку, в напрямі якого Україна обрала шлях співпраці з Європейським Союзом й подальший процес євроінтеграції.

Зацікавленість такої структури, як Європейський Союз, новоствореною державою Україною датується 1992 р. Саме в цьому році, 11 лютого, було підписано протокол угоди між ЄС та СНД стосовно виконання програми TACIS (Technical Assistance for the Commonwealth of Independent States)[1] в Україні.

Перемовини між ЄС та Україною розпочалися в березні 1993 р. та були успішно завершені підписанням Угоди про партнерство і співробітництво, яка датована 14 червня 1994 р.[8]. Ратифікація цього документа відбулась 10 листопада 1994 р. Оскільки ратифікація – це довгостроковий процес, то 1 червня 1995р. у Брюсселі Президентом України було укладено Тимчасову угоду, яка могла набрати чинності за швидший період часу і була спрямована на розвиток питань торгівлі та питань, які мають зв'язок з торгівлею.

Угода про партнерство і співробітництво складається з преамбули і 10 розділів: «Основні принципи», «Політичний діалог», «Торгівля товарами», «Положення, що впливають на підприємницьку діяльність та інвестиції», «Поточні платежі та капітал», «Конкуренція, захист інтелектуальної, промислової і комерційної власності та співробітництво у галузі законодавства», «Економічне співробітництво», «Співробітництво в галузі культури», «Фінансове співробітництво», «Інституційні, загальні та заключні положення». Невід'ємною частиною УПС є також Додатки I, II, III, IV і V, доповнення до Додатку V, Протокол про надання адміністративними органами взаємної допомоги у вирішенні митних питань[8].

У преамбулі Угоди було зазначено, що зі сторони України, з одного боку, та зі сторони договірних сторін Договору, який засновує Європейське економічне співтовариство, Договору, що засновує Європейське співтовариство стосовно вугілля та сталі, Договору, що засновує Європейське співтовариство з атомної енергії, з іншого боку, беручи до уваги бажання сторін встановити тісні відносини, було домовлено про таке, за ст.1 Угоди:

- розвиток тісних політичних відносин шляхом політичного діалогу;
- сприяння торгівлі, інвестиціям і гармонійним економічним відносинам;
- забезпечення основи для взаємовигідного соціального, економічного, фінансового, науково-технічного та культурного співробітництва;
- підтримка зусиль України щодо зміцнення демократії та встановлення ринкової економіки [8].

Угода про партнерство і співробітництво є документом, який допоміг молодій Україні еволюціонувати як державі через тісне співробітництво, надання інвестицій та політичний діалог з боку Європейського Союзу.

Вже в листопаді 1994 р. ЄС ухвалив Спільну стратегію щодо України, що привело до прийняття плану дій в грудні 1996 р., в якому висловлювалася підтримка незалежності, територіальної цілісності, демократичних, політичних та економічних перетворень в Україні та її інтеграції у світову економіку [2].

11 червня 1994 р. – дата підписання Президентом України Стратегії інтеграції України до ЄС, що передбачала 17 напрямів розвитку відносин, які було заплановано реалізувати в три етапи:

- Перший етап – 2000 р.
- Другий етап – 2001 – 2003 рр.
- Третій етап – 2004 – 2007 рр.[9].

Головним пріоритетом розвитку взаємовідносин була гармонізація українського законодавства зі стан-

дартами законодавства Європейського Союзу. 22 лютого 2007 р. Верховна Рада України видала Постанову «Про започаткування переговорів між Україною та ЄС щодо укладання нового базового договору», яка зазначала чіткі перспективи європейського поступу України, зокрема:

- конструктивну відкритість ЄС для членства України як і для будь-якої європейської держави, що визнає і поважає принципи свободи, демократії, поваги до прав людини і фундаментальних свобод, верховенства права;
- врахування наявної договірної практики ЄС з країнами Центральної Європи, а також наявність сучасних викликів і реалій розширення Європи;
- запровадження етапності визначальних кроків інтеграції України до ЄС у ключових сферах відносин: політичній; економічній; енергетичній; правовій; гуманітарній; безпековій;
- визначення чітких термінів, на які укладається новий договір;
- сприяння поступовому динамічному розвитку і поглибленню відносин між Україною та ЄС [5].

Єврокомісія, в рамках розвитку відносин між ЄС та східними й північними сусідами ЄС, прийняла концептуальне положення, яке мало назву «Ширша Європа – сусідство: новий вимір наших відносин із східними та південними сусідами» від 11 березня 2003 р. Цей документ Єврокомісії створював конкретний План дій, який було обрано індивідуально під кожену країну, яка підпадала під дію документа. Такого роду План дій було прийнято і щодо України, його реалізація відкривала можливість зближення ЄС та України [3].

Фундаментальні принципи Європейської політики сусідства було закріплено в документі від 12 травня 2004 р., який отримав назву «Європейська політика сусідства. Стратегія». Цей документ закріпив такі основні принципи розвитку відносин ЄС та країн - сусідів:

а) спільної участі, відповідно до якого пріоритет у співпраці буде надаватись спільним домовленостям, які будуть враховувати цінності та інтереси обох сторін;

б) диференціації, керуючись яким План дії стосовно України буде відрізнятися від Планів дій щодо інших країн, які також підпадають під участь у програмі ЄПС [3].

План дій Україна – ЄС було створено спочатку на термін 3 роки, від 2005 до 2007 рр. Цей перший трирічний план чітко визначив пріоритети в напрямі тісної співпраці між сторонами, до яких відносяться: поліпшення розвитку інститутів, які забезпечують демократію та верховенство права; зміцнення співпраці в сфері політики безпеки та зовнішньої політики; поступове скасування нетарифних бар'єрів та обмежень, які стосуються двосторонньої торгівлі; поліпшення інвестиційного клімату в Україні; реформа податкової системи України; започаткування діалогу про спрощення візового режиму; адаптація українського законодавства згідно з *acquis communautaire* (доробок спільноти) — правова система Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу, прийняті в рамках Європейського співтовариства, спільної зовнішньої політики та політики безпеки і співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ). Але на цих пріоритетах ЄС не зупинився, Рада ЄС ухвалила додаткові 10 пропозицій як доповнення до Плану дій [3].

Посилення ЄПС відбулось за період головування Німеччини в ЄС, а саме – в першому півріччі 2007 р. Передумовою цього стала Комунікація Єврокомісії від 4 грудня 2006 р., автором якої є комісар з питань зовнішніх відносин і політики сусідства Б. Ферерро – Вальднер. За словами автора Комунікації, новий підхід Євросоюзу «чіткіше сфокусує Політику сусідства, зосередить її на ключових сферах, що становлять спільний інтерес, наприклад, контакти між людьми, поглиблення торгових

відносин, тісніша співпраця з питань енергетики, міграції та візової політики, а також у фінансовій підтримці»[4].

Комунікація запровадила чотири пункти, які вважались нововведеннями до політики ЄПС щодо України:

1. Перспектива, яка дозволить розвивати і поглиблювати економічну і торговельну інтеграцію України, що вийде за межі вільної торгівлі товарами і послугами, матиме на меті усунення нетарифних бар'єрів та зближення регуляторних систем.

2. Поліпшення візових процедур для певної категорії громадян.

3. Проведення зустрічей на рівні міністрів та експертів ЄС та України з питань енергетики, транспорту, охорони довкілля та здоров'я.

4. Посилення політичної співпраці за допомогою залучення України до ініціатив ЄС [3].

Як було зазначено вище, відносини між Україною та ЄС, які включали плідну співпрацю з можливою перспективою входження України до системи співтовариства, базувались на Угоді про партнерство і співробітництво, котра набула чинності 1998 року й мала термін дії 10 років. Фактор закінчення терміну Угоди, у березні 2008 року, досить явно окреслював необхідність укладання нового договору задля продовження співпраці України з ЄС. Продовження дії УПС між Україною та ЄС мало автоматичний характер (за згодою сторін), тобто в разі, якщо не відбудеться укладання нової угоди, дія чинної продовжується на 10 років.

Наступним кроком у перспективі створення нової угоди між ЄС та Україною було представлення 26 травня 2008 р. в Брюсселі, на зустрічі міністрів закордонних справ Європейського Союзу, Польщею та Швецією загальної пропозиції у сфері поглиблення східного напрямку політики ЄС під назвою «Східне партнерство ЄС»

(СПЄС). Під діяльність цієї політики ЄС підпадали: Україна, Грузія, Вірменія та Азербайджан [10].

За задумом польських та шведських політиків СПЄС дозволить активізувати співпрацю з країнами Східної Європи та створити умови для поглиблення відносин країн з ЄС. Одним із фундаментальних нововведень у галузі співпраці ЄС та східних держав-сусідів на основі СПЄС було створення «Форуму регіональної співпраці 27+5», тобто політичної взаємодії всіх 27 членів ЄС та п'яти країн Східної Європи. Основними цілями «Східного партнерства» було зазначено:

1. Прагнення до встановлення безвізового режиму.
2. Створення ЗВТ (Зони вільної торгівлі).
3. Активізація співпраці в галузях культури, освіти, охорони середовища та в галузі енергетики.

Окрім зацікавленості ЄС у співпраці з Україною та бажання цієї структури продовжувати діалог та надати можливість створити нову угоду щодо партнерства, існували також певні фактори та передумови для цього і в Україні.

Успішно проведені парламентські вибори 2007 р., політична стабілізація в Україні, проведена конституційна реформа, консолідація правової держави, у тому числі в інвестиційній сфері, повне виконання зобов'язань у рамках СОТ є необхідними умовами для продовження реформ та поглиблення відносин між Україною і ЄС, що базуються на спільних цінностях, демократичних принципах, ефективному державному управлінні та повазі до прав людини. Всі ці фактори були зазначені та взяті до уваги в спільній доповіді Голови Єврокомісії Ж.М. Баррозу та президента Франції Н. Саркозі при зустрічі з президентом України В. Ющенком в Парижі 9 вересня 2008 року [6].

Президенти Ющенко, Саркозі та Голова Єврокомісії Баррозу ухвалили також Другу спільну доповідь, яка стосувалась стану перемовин сторін щодо нової посилен-

ної угоди про співпрацю. В доповіді було зазначено про фактичне завершення роботи над текстом угоди, були проведені перемовини про зону вільної торгівлі, яка є невід'ємною складовою нової угоди в зв'язку зі вступом України до СОТ. Всі ці аспекти дозволили швидко розробити та опрацювати нову угоду в дуже конструктивній атмосфері [6].

Беручи до уваги розвиток, стратегічне значення та поглиблення відносин України та ЄС, на Паризькому саміті 2008 року президентами було домовлено про надання нового та рішучого імпульсу в розвитку двосторонніх відносин.

Нова угода була створена як угода про асоціацію, яка залишала відкритим шлях для подальшого та прогресивного розвитку відносин між Україною та ЄС. Європейський Союз визнав, що Україна – це європейська держава, яка поділяє з країнами ЄС спільну історію та цінності, також ЄС щиро заохочував та вітав європейський вибір України.

Угода про асоціацію має на меті сприяння та поглиблення відносин Україна – ЄС у всіх галузях, посилення економічної та політичної інтеграції між Україною та ЄС на основі взаємних прав та обов'язків. Угоду, що була розрахована на 10 років і більше, планували підписати в 2009 або 2010 р., оскільки на момент проведення Паризького саміту все ще тривали перемовини стосовно політичної частини угоди та технічних аспектів угоди про вільну торгівлю.

Однак з підписанням угоди у вересні 2008 р. остаточний процес її укладання не завершився. Знадобився ще 21 раунд переговорів щодо укладання Угоди про асоціацію, останній з яких завершився 11 листопада 2011 р. в Брюсселі. Офіційно про завершення перемовин щодо Угоди про асоціацію було повідомлено під час П'ятнадцятого саміту Україна - ЄС, який датується 19 грудня 2011р. Парафування Угоди відбулось 30 березня 2012 р. в Брюсселі головами переговорних делегацій.

Угода про асоціацію мала на меті забезпечити якісно новий формат відносин між Україною та ЄС. З укладенням Угоди відносини між Україною та ЄС вийшли на новий рівень – від співробітництва та партнерства до політичної асоціації та економічної інтеграції. Угода про асоціацію нараховує більше тисячі сторінок, структурно поділена на преамбулу, сім частин :

1. Преамбула, загальні цілі та принципи.
2. Політичний діалог і реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері закордонних справ та політики безпеки.
3. Юстиція, свобода і безпека.
4. Поглиблена та всеохоплююча ЗВТ.
5. Економічне та секторальне співробітництво.
6. Фінансове співробітництво.
7. Інституційні, загальні та прикінцеві положення [7].

У зв'язку з необмеженим терміном дії Угоди була погоджена можливість здійснення всебічного її перегляду, що стосується її цілей, протягом п'яти років від набрання нею чинності, а також у будь-який час за взаємною згодою Сторін.

Отже, розглядаючи та чітко аналізуючи всі документи, які були прийняті ЄС впродовж періоду 1999 – 2007 рр., можливо зазначити, що перспективи України як потенційного кандидата на членство в Європейському Союзі були дуже далекоглядними. Самі європейські політичні кола зазначали про неготовність України перейти на новий рівень відносин. Проте всі постанови, які датувались до 2006 р., мали на меті поглиблення співпраці ЄС та України, де Україна розглядалась як потенційний майбутній член співтовариства, але вже, починаючи з 2006 р., документи, які були прийняті Єврокомісією, чітко окреслили політику ЄС щодо України як політику вдосконалення принципів та механізмів взаємовідносин з Україною в рамках ЄПС. Угода про асоціацію стала новим етапом у розвитку договірних

відносин Україна – ЄС, який передбачає політичну асоціацію і економічну інтеграцію та відкриває шлях до подальших прогресивних перетворень. Угода про асоціацію забезпечує спільне підтримання тісних і тривалих відносин на основі спільних цінностей у повній відповідності до демократичних принципів, верховенства права, належного державного управління, прав і основоположних свобод людини.

Список використаних джерел

1. Воронкова В.Г. Політика європейської інтеграції: посібник / В.Г. Воронкова. – К.: «Професіонал», 2007. – 512 с.
2. Геген Д. У лабіринті Європейського Союзу / Д. Геген. – К.: Основи, 1995.– 450 с.
3. Європейський Союз : історія і засади функціонування: навчальний посібник / В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко; за ред. Л.В. Губерського; Мініст. освіти і науки України. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2012. – 759 с.
4. Комунікація «Східне партнерство» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3FshowHidden=1&art_id=227401910&cat_id=223345569
5. Постанова ВРУ «Про Заяву Верховної Ради України «Про започаткування переговорів між Україною та ЄС щодо укладення нового базового договору» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/684-v>
6. Спільна заява щодо угоди про асоціацію Україна-ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/786>
7. Угода про асоціацію між Україною та ЄС (анотація основних розділів Угоди) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ua-eu-association>

8. Угода про партнерство і співробітництво між Європейським Союзом та Україною від 16 червня 1994 р. / Представництво Європейської Комісії в Україні. – К., 1994.
9. Указ Президента України «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/615/98>
10. Україна – Республіка Польща: етапи, реалії та перспективи відносин: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertnadumka/view/article/ukrajina-respublika-polshcha-etapi-realiji-ta-perspekt/>.